

Ласка *Mustela nivalis* як символ року 2021 в Україні: огляд досліджень, особливостей та етимології

Ігор Загороднюк, Сергій Харчук

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
Українське теріологічне товариство НАН України, київський осередок (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I., S. KHARCHUK. The weasel *Mustela nivalis* as a symbol of the year of 2021 in Ukraine: review of research, features, and etymology. — Long-term actions of the 'Mammal of the Year' cycle occupy a special place in the string of events of theriological life in Ukraine. Such events have been held in Ukraine since 2009, and 2021 was dedicated to the weasel, *Mustela nivalis*. A brief overview of the history and current research on weasels in Ukraine and neighbouring countries is presented; the corresponding bibliography is compiled. Information about the unique features of the species *Mustela nivalis*, both biological and cultural, important for the formation of ideas about this species and the dissemination of knowledge about it, is generalized. Such materials are presented in the format of the already traditional collection '21 facts about the symbol species of the year.' A series of photos of weasels from the archives of the Ukrainian Theriological Society is presented, which reflects the variety of colouration, poses, and behaviour of this smallest species of carnivorans in the fauna of Europe.

Вступ

Практика визначення видів-символів року в Українському теріологічному товаристві (УТТ) започаткована 2009 р. Роком Зубра (Коробченко 2010). Надалі були присвяти років видрі (2010), кажанам (2011–2012), вовчку (2013), борсуку (2014), сарні (2015), бобру (2016), їжаку (2017), вовку (2018), свині (2019), вивірці (2020). Перший досвід проведення таких років викладено в огляді «Види-символи та тематичні роки звірів в Україні» (Загороднюк 2012). На вебсайті УТТ «Теріологічна школа» є спеціальна сторінка «Види-символи» (<http://terioshkola.org.ua/ua/totems.htm>), на якій узагальнено подібні матеріали й зібрано посилання на відповідні тематичні сторінки цього сайту та інших вебресурсів.

Головним у таких акціях стала підготовка оглядів характерних особливостей видів-символів, деталей з їхньої біології та ролі у житті екосистем, важливих для уявлень про види і для поширення знань про них, їхньої ролі в культурі, згадок у фольклорі. Мета праці — узагальнити відомості про ласиць як об'єкти уваги науковців і просвітян, навести відомості про вид, важливі для привернення уваги до потреб вивчення й охорони фауни.

Огляд досліджень в Україні й сусідніх країнах

Наукових публікацій, присвячених саме ласці, загалом небагато. Із виданих в Україні праць можна назвати лише декілька. Серед важливих публікацій — праця Н. Полушиної «До систематичного положення і екології ласки на заході України» (Полушина 1964). Важливою віхою стала й публікація асканійських колег «Про сезонний диморфізм та індивідуальну мінливість забарвлення волосяного покриву у ласки *Mustela nivalis* L. з Біосферного заповідника Асканія-Нова» (рос.) (Думенко & Полищук 2005). Дослідження стосувалися й екології виду, зокрема, описані в статті «Порівняльна характеристика живлення ласки (*Mustela nivalis* L.) і горностає (*M. erminea* L.) у лісових екосистемах південного сходу України» (Міхєєв 2011).

Авторська публікація «Географічна мінливість забарвлення хутра ласиці (*Mustela nivalis*) в Україні» (Загороднюк 2015) присвячена не тільки аналізу географічного поширення й мінливості колірних форм, але й змінам меж їх поширення та інтерпретації таких даних у контексті кліматичних змін.

Серед важливих публікацій про ласку — тематичні розділи в монографіях, як-от розділ «Ласка — *Mustela nivalis* L.» у книзі О. Мигуліна «Звірі УРСР» (Мигулін 1938) та нарис про ласку у випуску «Куницеви» в серії «Фауна України» (Абеленцев 1968). Ласка була й серед об'єктів вивчення структури мустелідної гільдії в статті «Закономірності розмірної диференціації видів і статей у багатовидовій гільдії (на прикладі роду *Mustela*)» (Загороднюк 2009). Завдяки значній поширеності ласка є незмінним об'єктом усіх фауністичних оглядів, як от «Сучасний стан популяції рідкісних хижих ссавців родини Mustelidae на південному сході України» (рос.) (Колесников & Кондратенко 2004) та «Огляд родини куницевих (Mustelidae) регіону Чорноморського біосферного заповідника» (Селюніна 2017). Відновилися дослідження з вивчення живлення різних видів мустелових (Дикий *et al.* 2017).

Є й серії оглядів мустелових у зоологічних колекціях України, наприклад, «Зразки родини Mustelidae (Mustelidae) з України в колекціях зоологічних музеїв України» (Філіпенко 2015). В останній праці показано, що рід *Mustela* (*Mustela*) в колекціях України представлений 317 зразками, серед них 90 екз. ласиці, що представлені в усіх оглянутих колекціях: ННПМ (73 екз.), ЗМКУ (7), ЗМД (2), ЗМЛГ (8)¹. Важливою є й праці про вивчення краніальних ознак — «Краніометричні параметри ласки (*Mustela nivalis* L.) з Біосферного заповідника Асканія-Нова» (Думенко & Поліщук 1999) та «Мінливість краніометричних ознак в роді *Mustela*: приклад з ласкою та степовим тхором з теренів Луганщини» (Філіпенко & Фурсова 2015).

¹ Використано традиційно вживані акроніми назв природничих музеїв: ННПМ — Національний науково-природничий музей НАНУ, ЗМКУ — Зоологічний музей Київського університету ім. Т. Шевченка, ЗМД — Зоологічний музей [ім. Б. Дибовського] Львівського університету ім. І. Франка, ЗМЛГ — Зоологічний музей Луганського університету ім. Т. Шевченка.

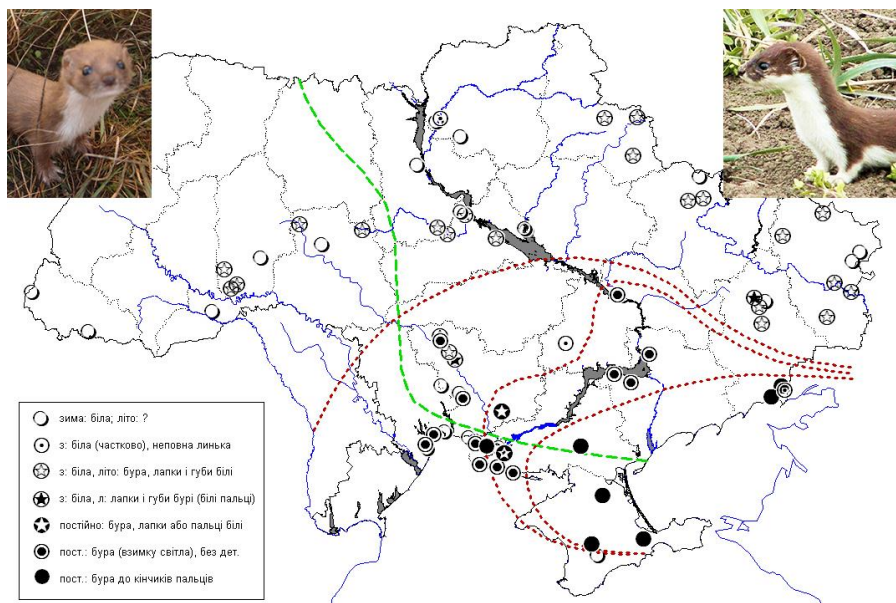

Рис. 1. Поширення колірних форм ласиці в Україні: ліворуч фото південної форми (темні значки на мапі), праворуч — північної (світлі значки на мапі) (за: Загороднюк 2015). Позначки: *група «nivalis»*: білі круги з білою зіркою всередині — зимове хутро біле і губи та лапки в літньому вбранні білі (варіант білі круги з чорною серцевиною — лапки і губи в літньому вбранні коричневі); *група «vulgaris»*: темні круги — зимове хутро коричневе, губи і лапки коричневі. Темні пунктирні лінії — межі поширення південної форми у трьох версіях: тільки темна, регулярно темна, спорадично без зимової фази або линька в біле неповна. Зелена пунктирна лінія — межа форми *vulgaris* за: (Abramov & Baryshnikov 2000). Фото південної форми «*bocamela*» — В. Думенко (Асканія), північної форми «*nivalis*» — В. Пархоменко (Суми).

Є й публікації про мінливість виду (насамперед мінливість забарвлення та його таксономічні інтерпретації) у колег із сусідніх країн: «Географічна мінливість та внутрішньовидова систематика ласки *Mustela nivalis*» (англ.) (Abramov & Baryshnikov 2000), «Колір хутра та варіація хромосом у центральноєвропейських популяціях ласки (*Mustela nivalis*)» (англ.) (Zima & Cenevová 2002). Звертають увагу дослідники й на особливості живлення ласиць, прикладами чого є праці: «Склад їжі ласок (*Mustela nivalis*) в Польщі» (англ.) (Goszczycki 2000), «Живлення ласки в Угорщині» (англ.) (Lanszki & Heltai 2007) та «Розділення ніш між ласкою *Mustela nivalis* і горностаєм *M. erminea* в Білорусі» (англ.) (Sidorovich *et al.* 2008). Є й оглядові праці про родину мустелових у цілому, головною з яких для фауни України є згадана вище монографія В. Абеленцева (1968). Іншими прикладами є книги О. Пилипчука «Ці загадкові куніці» (Пилипчук 1989), Д. та Ю. Терновських «Екологія куніцеподібних» (рос.) (Терновский & Терновская 1994) та В. Сидоровича «Норки, видра, ласка та інші мустелові» (рос.) (Сидорович 1995).

Галерея зображень з архіву товариства

Проведення тематичних виставок світлин із зображеннями видів-символів як об'єктів дослідницької уваги стало доброю традицією теріологів — фактично такі виставки ми проводимо, починаючи з Провальської (VIII) та Розточанської (IX) Теріологічних шкіл-семінарів. А ідею подібних виставок започаткували колеги С. Жила та С. Гладкевич, які спочатку оформлювали колекції як тематичне оформлення приміщень, де проводилися семінари, а надалі вели майстер-класи з техніки фотозйомки тварин у природі. Окрім того, в архіві авторів накопичується чимало фото, переданих колегами для ілюстрування видань товариства на правах ліцензії Creative Commons.

Ласка є частим об'єктом фотополювань або випадкових зустрічей фотографів з нею. Значною мірою це пов'язано з особливостями поведінки звіра, передусім його дослідницької поведінки, коли він уважно вивчає нові для себе об'єкти, включно з фотографами та їх фотоапаратурою. Важливою особливістю є й те, що після серій різких рухів ласка часто завмирає, що дозволяє проводити якісну фотозйомку. Деякі з наведених тут зображень використано у попередніх публікаціях (напр. [Загороднюк 2015](#)).

Відповідно до традицій Теріології як щорічного зібрання нами в рамках підготовки 27 Теріології (Залішки) готувалася відповідна активність по Року Ласки — виставка-конкурс світлин «Ласка та її рідня». Її планувалося присвятити світлинам видів роду Мустела, *Mustela* (ласки, горностаї, тхори, норки, візони), проте через пандемію, ця подія була скасована. Тут наведено окремі фото, які вдалося зібрати до цієї події (рис. 2).

Матеріали про ласку як об'єкт уваги

Цей розділ включає переважно дидактичні матеріали, підготовлені авторами цього огляду для вебсайту Українського теріологічного товариства саме до року ласки ([Загороднюк & Харчук 2021](#)).

Загальні зауваги

Продовжуючи традицію визначати ссавця року, рада Теріологічної школи запропонувала присвятити 2021 рік одному з найпоширеніших видів хижих фауни Європи — ласці, або ласиці (*Mustela nivalis*). Ласка є найпримітнішим хижим у природі та в сільській місцевості, часто потрапляє на очі людей, є одним з найбажаніших об'єктів фотополювання і одним із найрухливіших та найелегантніших ссавців нашої фауни.

Текст підготовлено у форматі «21 цікавинка», за аналогією з першою нашою найуспішнішою на сьогодні добіркою «21 факт про кажанів», надалі використаною щодо інших тварин року, у т. ч. при проведенні року свині (2019), року вивірки (2020) тощо. Підсумки останнього з цих років наведено окремою працею ([Зізда et al. 2020](#)).

Рис. 2. Галерея зображень ласиці з архіву Українського теріологічного товариства; колекцію зображень впорядковано з фотографій, переданих колегами на правах поширення з ліцензією Creative Commons. Автори фото: 1 — Полтавщина (М. Гаврилук, 16.12.2006), Харківщина (М. Рижов, 6.08.2014), 3 — Лисичанськ (А. Малий, 2016), 4 — Тростянець (В. Пархоменко, 25.04.2007), 5 — Донецьк (Д. Пилипенко, 01.11.2008), 6— Асканія (В. Думенко, 12.01.2009), 7 — Маріуполь (О. Бронсков, 16.03.2010), 8 — Вилкове (М. Яковлев, 16.01.2017).

3 присвят ласці протягом 2021 року планувалися такі події: 1) розробка й наповнення тематичної сторінки на веб-сайті «Теріошкола», 2) використання символу на емблемі 27 Теріошколи (перенесена на невизначений час через пандемію), 3) проведення виставки-конкурсу фотографій ласки в межах 27 Теріошколи. І, звісно, з використанням цих матеріалів — окремі дослідження, публікації, інтерв'ю, поширення підготовлених матеріалів на різних вебресурсах, виготовлення різноманітної атрибутики.

21 факт про ласиць

1. Ласиця (*Mustela nivalis*) є найменшим хижим у світі, вона належить до роду Мустела (*Mustela*), який налічує за різними джерелами 16 (Американська спілка теріологів), 17 (MSW3) чи 19 видів (МСОП). До роду мустел належать такі відомі тварини, як горностаї, три види норок і три види тхорів, а найближчим родичем ласки є солонгой (*Mustela altaica*).

2. Близькі до ласки види. У другому (2019 р.) зведенні щодо хижих світової фауни (Carnivores of the World) до складу виду ласка включено три таксони, для яких часом визнають видовий ранг (напр. за МСОП), — *Mustela subpalmata* (егіпетський ендемік), а також *M. selliana* й *M. tonkinensis* — китайський і північний'єтнамський ендеміки, обидва невивчені види.

3. Ласиця поширена у північних частинах Північної Америки та Євразії й на півночі Африки, від 35–40° північної широти й до Арктики. Щільність коливається в широких межах у залежності від циклів популяції гризунів. Трапляється практично у всіх місцях проживання з прихистком і гризунами, від рівня моря до висоти 4000 метрів.

4. Вернакулярна назва «ласка» означає наявність білого споду; ласка та горностаї є видами підроду *Mustela* (s. str.), тобто білочеревих мустел. З цим словом пов'язані такі слова, як підласий, ласий, ласкати тощо. У праукраїнській мові слово мало широкий вжиток у первинному значенні білого споду, а тепер збереглося при позначенні особливостей порід коней і псів з висвітленим черевом або тільки пахвами. (докладніше далі).

5. Наукова назва ласки пов'язана із забарвленням хутра. Видовий епітет *nivalis* походить від лат. *nix*, род. *nivis* — сніг або сніговий, *alis* — дієприкметниковий суфікс. Епітет стосується білого зимового хутра, характерного для представників північних популяцій цього виду.

6. Географічні раси ласки представлені двома головними формами — південною *bocamela* та північною *nivalis*. Південна форма є дрібною, із широким розвитком коричневого покриву, що вкриває верхню губу і лапи до кистей, з нечіткою і хвилястою межею з білим черевом і часто відсутньою білою зимовою фазою; нівальна форма дуже подібна до забарвлення горностаї.

7. Зимове і літнє забарвлення — особливість ласок і горностаїв; така двофазність пов'язана з дрібними розмірами і тим, що формування інтенсив-

но забарвленого хутра — енергоємний процес, невідгідний при продукуванні густого зимового хутра, оскільки синтез пігментів забирає додаткові ресурси. Ласка стає цілком білою взимку, але на широтах південніше Запоріжжя линняння в білий колір не є повним або не відбувається.

8. Статевий диморфізм є особливістю багатьох тварин, а у мустел він особливо виразний за розмірами: самці у них помітно більші від самок (й індивідуальні ділянки самців більші); така диференціація призводить до того, що дослідники, не знаючи стать, можуть плутати самців меншого виду з самками більшого, наприклад, самців ласки з самками горностає.

9. Ласка — не горностає. Види є вкрай подібними за розмірами й забарвленням, проте горностає вирізняється дещо більшими розмірами тіла (надто самці), чорним кінцем хвоста у білому зимовому вбранні, а також екзантропією і помітною прив'язаністю до річкових долин. Ласки порівняно з ним є дрібнішими і більш синантропними.

10. Ласки у мустелідній гільдії посідають крайове положення: в ряду видів хижих ласок замикає знизу розмірний ряд. Завдяки такій позиції ласка зазнає найменших впливів інших членів гільдії, а у зв'язку з природною нечистотністю горностає та багатою кормовою базою ласка має всі можливості для підтримання широкого ареалу і помітної чисельності.

11. Пожива ласок — переважно дрібні гризуни, яких вона полює в норах. Власне, саме з цим пов'язана особлива морфологія всіх мустел — видовжене тіло і вкорочені кінцівки; короткими є також вуха і хвіст. Ці особливості забезпечують високу мобільність тварин у підземних лабіринтах і спритність у полюванні на норових гризунів.

12. У грецькій і македонській древніх культурах вважалося, що побачити ласку є доброю прикметою; а за словами Плінія Старшого, ласка була єдиною твариною, яка здатна вбити страшного василіска. В інуїтській міфології ласки приписують і велику мудрість, і мужність, і щоразу, коли міфічний герой-інуїт бажав виконати доблесне завдання, він, як правило, перевтілювався в ласку.

13. Ласки — одні з найвідоміших «моделей» при фотозйомці диких ссавців у природі. Ласки рухаються спритно, але ривками, роблячи виразні паузи із завмиранням. Такі рухи дозволяють їм залишатися непомітними для ворогів і жертв. У фотобанках є чимало зображень ласок.

14. Ласки на садибах — часті гості або й постійні мешканці. Їх можна зустріти в садку, біля стодоли, у купах і складах дров тощо. Такі місця їх приваблюють синантропними гризунами, що живуть на садибах і є бажаною для них здобиччю (поживою) — миші, мишаки, полівки, нориці.

15. Ласки у пастках-мишоловках і живоловках — в експедиціях ми не раз знаходили ласок у живоловках для мишей. Навряд чи їх приваблював

смажений хліб, проте, напевно, запахи гризунів, раніше зловлених тими самими пастками. Ласка вміщається в пастки завдяки здатності «складатися».

16. Лови ласок — нескладна справа для фахівців, для чого використовують 0,5–1-метрові обрізки пластикових труб, на які з одного краю ставлять зйомну заглушку, до якої прикріплюють приманку (напр., тушку миші), а на другий ставлять дверцята, які западають у середину і через які ласка вільно проникає до поживи, але не здатна їх відкрити зсередини.

17. Мисливські звірі та ласка. Ласку практично ніколи не відносили до об'єктів полювання, значною мірою через її дрібні розміри, подібні до розмірів вовчків, вивірок, ховрахів, хом'яків. Власне, вся ця розмірна група є поза поняттям «мисливської фауни», хоча в окремих регіонах може бути своє особливе економічне значення таких видів і хутро ласки можуть використовувати для оздоблення одягу або пошиття рукавиць.

18. У ласок, на відміну від інших мустел, відсутня ембріональна діапауза, і вагітність триває 34–37 днів. Ласка народжує переважно 5–7 малят. Висока плідність пов'язана з низькою природною щільністю та територіальністю ласок, через які локальна їх чисельність незначна і на весну зовсім знижена через високу зимову смертність. У природних умовах середня тривалість життя — близько року, тобто ласка родить не більше разу за життя.

19. Шкідливість ласок є в більшості випадків надуманою. Це типовий норовий хижак, усією своєю морфологією і поведінкою пристосований до полювання на норових гризунів. Приписування ласкам шкідництва щодо пташенят свійських птахів має стосуватися насамперед тхорів.

20. Ласки чи їхні родичі не часто опиняються в червоних списках, що пов'язано з такими особливостями, як широкий ареал і невисока, проте стабільна чисельність. В Україні ласки є в червоних списках Миколаївської та Сумської областей, а також у Додатку 3 (тобто рекомендаційному) до Бернської конвенції.

21. Ласки потерпають від усіх відомих загроз докільлю; значний рівень трансформації природних біотопів і широке застосування пестицидів збільшують ризики зникнення кормової бази ласок і загибелі їх від отруєнь, оскільки хижі накопичують отрути найбільшою мірою.

Ласка в українському фольклорі

Ласка — примітний ссавець, красивий, білочеревий, проворний. З цим пов'язана низка згадок у фольклорі. Зокрема в українському фольклорі ласку пов'язують з нареченою, невісткою та іншими жіночими образами. Наприклад, весільна пісня калуського району: «Відхиліте, старосто, верії, Та най си ласицю нагрієм!... Ми тебе, старосточку, У темний ліс візьмемо, Ми тобі свою ласицю вкажемо...»

Також ласиця — це супутник домашньої худоби, її розглядали як духа-опікуна. Були, наприклад, такі прикмети: «Якщо ласицю вбити, то корова загине», «Ласиця плете косиці коням вночі, та червону нитку в'яжуть на гриву коням, аби не плела» (з повір'їв Рахівського р-ну Закарпатської обл.).

Ще є одна приказка про особливе значення виду: «Яка ласиця, така і масть у корови», яка могла мати різні тлумачення у різних регіонах. Наприклад, її наводить В. В. Король у праці «Домашні духи в народній демонології гуцулів Рахівщини» (Король 2018: с. 200), називаючи ласицею ласку в сучасному зоологічному розумінні (тобто як *Mustela nivalis*).

Є давнє повір'я поліщуків, в якому мова не про ласку в сучасному зоологічному розумінні, а про соню (С. Жила, особ. повід.). У дальніх селах Центрального Полісся один із тотемів і бажаних духів осель — соня, яку місцеві й називають «ласкою». Присутність ласок настільки значуща, що господарі при виборі худоби обирають теля за кольором, подібним до масті «ласки», що живе в будинку. Не виключено, що згадане вище повір'я про небезпеку втратити корову, якщо вбити ласку, пов'язане саме з ласками-сонями.

До етимології назви «ласка» (ласиця)

Для авторів і всіх згаданих нами колег назва «ласка», її етимологія залишалися загадкою. «Ласувати мишами» чи «ласкава (приязна) поведінка» не дуже підходили до дикого хижого звіра, хай і найменшого у своїй родині й загалом у ряду хижих. Пошуки привели нас до давнього слова «ласий» зовсім не зі звичним тепер значенням. Підказкою стало позначення «ласками» сонь у поліщуків, про що нам повідомив С. Жила (докладніше див. вище в розділі «Ласка в українському фольклорі»). Спільного між *Mustela nivalis* та *Glis glis* (або й *Dryomys nitedula*) мало, але є: біле черево. Явні конотації «черева» з «ласувати», «ла́скати» (пестити), «лащитися» та ін. вивели нас на тлумачення, наявні в окремих словниках, з позначенням «застарілий» або «розмовний» — білий, підбілений, висвітлений, переважно зі споду¹.

У СУМ для «ласий» знаходимо тільки тлумачення в сенсі смаковому або як пристрасть; проте є «підласий» — як «розмовне» — «з білим черевом» (з посиланням, як і в інших джерелах, лише на Панаса Мирного) (СУМ 1975, том 6: 447). У Б. Грінченка знаходимо: «Ласий І, -а, -е. О масти: чорный или рыжий съ бѣлымъ брюхомъ или грудью. См. підласий» (Словарь 1958, том 2: 344) та «Підласий, -а, -е. Бѣлобрюхий. Рудч. Чп. 255. Мнж. 189. Підласий — сам чорний, а живіт або груди білі. Черниг. у. Підласий... віл. Мир. ХРВ. 84. А чепелька підласа до вісілля ласа» (Словарь 1958, том 3: 169).

Аналіз словникової бази дозволяє припустити значне поширення цих слів у первинному значенні. Прикладом є назва «ластівка» (птах з білим низом), «ластка» (вставка під пахвами в сорочках), «підласий кінь» (кінь з під-

¹ Це фрагмент з проєкту книги одного з авторів цього огляду — Загороднюк, І. *Звірослов: назви звірів та споріднені слова* (розвідки з української ономастики) (неопубл.).

біленими зісподу частинами тіла). У класифікації коней та описах порід псів, як з'ясувалося, часто використовують термін «підласий» — з висвітленими або й білими ділянками шерсті навколо очей і ніздрів, на ліктях, у пахах, «внутрішніх» частинах ніг і загалом по низу тіла. При тому «підласість» можлива у будь-якої масті. В англійській мові у класифікації мастей коней цю особливість позначають як «Pangaré» або як «tealy» (борошністий) (напр. [Spönenberg 2009](#)). У розумінні «висвітлення» термін «підлас[ий]» протилежний за значенням до поняття «підпалина» (як затемнення).

Правдоподібно, що похідним є й слово «лискучий» (з білими плямами), що інколи розглядається в гіпотезах походження слова «ласиця» (див. «ласка»/«ласиця» на вебсайті <https://goroh.pp.ua/>). Останнє явно запозичено з «Етимологічного словника української мови» (том 3). В останньому вказано: «псл. *lasica* (*laszka*) *Mustela nivalis*, похідне від прикметника *lasz* "лискучий, з білими плямами", оскільки тварина має попелясто-каштанове забарвлення при білому черевці [сiт. ...]; менш обґрунтоване пов'язання з *laska* "любов, прихильність"» (Болдирев *et al.* 1989: с. 196)¹. І поруч, в поясненні до «ласий» (п. 2): «чорний або рудий, з білим черевом або грудьми» [явна калька зі «Словаря» Грінченка]. Власне, мова не про верх, а про білий низ. Щодо очевидно, з урахуванням результатів цієї розвідки.

Підласість як особливий фенотип спостерігається і в інших груп ссавців; наприклад, для південних популяцій нетопира *Pipistrellus nathusii* характерна виразна біла облямівка крила, позначена нами як «криловий підлас» (Загороднюк 2020: 180). Ще виразніший криловий підлас є у нетопира Куля, *Pipistrellus kuhlii*, названого за цю особливість «нетопиром білосмугим», надто у східній групі його популяцій, відомій як форма «*lepidus*» (останнім часом як окремий вид *P. lepidus*: Загороднюк & Харчук 2020).

Джерела про ласок в інтернеті

Інтернет-мережа містить чимало важливих і цікавих матеріалів про такий вид хижих ссавців, як ласка (*Mustela nivalis*), з огляду на його значну поширеність, а також часті його спостереження через неприховану поведінку. Таких матеріалів в мережі багато. Головні з них:

- про ласку у проекті Вікіпедії — ласка, або ласиця >>>
- рід *Mustela* у виданні Mammal Species of the World (2005) >>>
- монографія «Куницеви» в серії «Фауна України» на сайті УТТ >>>

¹ Врешті, пояснення філологів щодо індоєвропейського кореня *лас — «бажати» також цілком вкладається у «черевний» концепт і тлумачення «ласки» як пестошів і підставляння черева. Давне слово «ласта» так само означає низ, низовину. В етимологічних словниках також є гіпотеза про зв'язок назви нижніх кінцівок (лапи) з давнім «lapst», з якого сформувалися і лап*, і лас* (ЕСУМ, словник Миколи Шанського та ін.). Цікаво, що корабельний вантаж, який зазіпали, заносили, завантажували в трюми (вниз!), також має назву «ласт» (як і міра його обсягу, 2 тонни), напевно звідти й термін «баласт».

- результати пошуку "Mustela nivalis" на сайті terioshkola.org.ua >>>
- родина Mustelidae на сайті Ігоря Євстаф'єва «Мир животных» >>>
- вид ласка на Animal Diversity Web >>>
- вид ласка на вебресурсі МСОП >>>

Подяка

Автори дякують усім колегам, які щороку активно долучаються до організацій й проведення акцій циклу «Звір року», у тому числі надіслали фотографії ласок та відомості про зустрічі цих звірят у різних типах забарвлення й різних типах місцезнаходжень. Авторів вдячні З. Баркасі та Г. Межжеріній за коментарі й корекції тексту.

Література

- Абеленцев, В. І. 1968. *Кунциві*. Наукова думка, Київ, 1–280. (Серія: Фауна України; Том 1, вип. 3).
- Болдирев, Р. В., В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, [et al.] (укл.). 1989. *Етимологічний словник української мови. Том 3 (Кора — М)*. Наукова думка, Київ, 1–552.
- Дикий, І. В., М. В. Марців, В. І. Шельвінський, А. Т. Затушевський. 2017. Особливості живлення деяких видів родини Mustelidae на території Львівської області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Біологія*, **29** (2): 135–141. [CrossRef](#)
- Думенко, В. П., І. К. Полищук. 1999. Краніометричні параметри ласки (*Mustela nivalis* L.) з Біосферного заповідника “Асканія-Нова”. *Заповідна справа: стан, проблеми, перспективи*. Айлант, Херсон, 78–81.
- Думенко, В. П., І. К. Полищук. 2005. О сезонном диморфизме и индивидуальной изменчивости окраски волосяного покрова у ласки *Mustela nivalis* L. из Биосферного заповедника «Аскания-Нова». *Вісті Біосферного заповідника Асканія-Нова*, **7**: 112–122.
- Загороднюк, І. 2009. Закономірності розмірної диференціації видів і статей у багатовидовій гільдії (на прикладі роду *Mustela*). *Наукові записки Державного природознавчого музею*, **25**: 251–266.
- Загороднюк, І. 2012. Види-символи та тематичні роки звірів в Україні. *Теріофауна заповідних територій та збереження ссавців*. Укр. теріол. тов-во НАН України. Гола Пристань, 74. (Серія: Novitates Theriologicae; Pars 8).
- Загороднюк, І. 2015. Географічна мінливість забарвлення хутра ласиці (*Mustela nivalis*) в Україні. *Праці Теріологічної Школи*, **13**: 77–86. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І. 2020. Нетопир на кораблі в Чорному морі: факти, гіпотези, порівняння з материковими зразками *Pipistrellus*. *Novitates Theriologicae*, **11**: 175–183. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І., С. Харчук. 2020. Список ссавців України 2020: доповнення та уточнення. *Theriologia Ukrainica*, **20**: 10–28. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І., С. Харчук. 2021. Види символи: 2021 рік — рік ласки (*Mustela nivalis*) в Україні. *Теріологічна школа: вебсайт Українського теріологічного товариства*. 01.02.2021. <https://bit.ly/3Hg4oFj>
- Зізда, Ю., І. Загороднюк, С. Харчук. 2020. Рік вивірки 2020: огляд теми та подій. *Theriologia Ukrainica*, **20**: 150–157. [CrossRef](#)
- Колесников, М. А., А. В. Кондратенко. 2004. Современное состояние популяций редких хищных млекопитающих семейства Mustelidae на юго-востоке Украины. *Ученые записки Таврического национального университета. Серия Биология, Химия*, **17** [56] (2): 121–129.
- Коробченко, М. 2010. XV Теріологічна школа-семинар «Проблемні види ссавців» (Канів, 2008): звіт про роботу. *Праці Теріологічної школи*, **10**: 159–164. [CrossRef](#)

- Король, В. 2018. Домашні духи в народній демонології гуцулів Рахівщини (за польовими матеріалами). В кн.: *Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій*. Матеріали конференції. Друкарня Мадрид, Харків, 196–205.
- Мигулін О. О. 1938. Ласка — *Mustela nivalis* L. В кн.: Мигулін, О. О. *Звірі УРСР (матеріали до фауни)*. Вид-во АН УРСР, Київ, 192–196.
- Міхєєв, О. 2011. Порівняльна характеристика живлення ласки (*Mustela nivalis* L.) і горностая (*M. erminea* L.) в лісових екосистемах південного сходу України. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна*, **55**: 110–118.
- Пилипчук, О. Я. 1989. *Ці загадкові кунциці*. Урожай, Київ, 1–175.
- Полушина, Н. А. 1964. До систематичного положення і екології ласки на заході України. *Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія Біологічна*, **2**: 46–52.
- Селюніна, З. В. 2017. Огляд родини кунцевих (Mustelidae) регіону Чорноморського біосферного заповідника. *Праці Теріологічної Школи*, **15**: 49–57. [CrossRef](#)
- Сидорович, В. Е. 1995. *Норки, видра, ласка и другие куньи*. Ураджай, Минск, 1–191.
- Словарь... 1958. *Словарь української мови. Том 2*. Упорядкував з додаванням власного матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. Вид-во Академії наук Української РСР, Київ, 344.
- СУМ... 1975. Підласий. В кн.: Білодід, І. К. (ред.). *Словник української мови: в 11 тт. Том 6*. АН УРСР. Інститут мовознавства. Наукова думка, Київ, 447.
- Терновский, Д. В., Ю. Г. Терновская. 1994. *Экология куницеобразных*. Наука, Новосибирск, 1–222.
- Філіпенко, С. 2015. Зразки родини Мустелові (Mustelidae) з України в колекціях зоологічних музеїв України. *Природничі музеї: роль в освіті та науці*. ННПМ, Київ, 69–71.
- Філіпенко, С., Ю. Фурсова. 2015. Міцливість краніометричних ознак в роді *Mustela*: приклад з ласкою та степовим тхором з теренів Луганщини. В кн.: *Дослідження ссавців степових регіонів*. Луганськ, Київ, 180–188. (Серія: Novitates Theriologicae, Pars 9).
- Abramov, A. V., G. F. Baryshnikov. 2000. Geographic variation and intraspecific taxonomy of weasel *Mustela nivalis* (Carnivora, Mustelidae). *Zoosystematica Rossica*, **8** (2): 365–402.
- Goszczyski, J. 2000. Food composition of weasels (*Mustela nivalis*) in Poland. *Mammalia*, **63** (4): 431–436. [CrossRef](#)
- Sidorovich, V. E., A. G. Polozov, I. A. Solovej. 2008. Niche separation between the weasel *Mustela nivalis* and the stoat *M. erminea* in Belarus. *Wildlife Biology*, **14** (2): 199–210. [CrossRef](#)
- Sponenberg, D. P. 2009. *Equine Color Genetics*. Wiley-Blackwell, Ames, USA, 1–296. ISBN: 978-0813813646.
- Zima, J., E. Cenevová. 2002. Coat colour and chromosome variation in central European populations of the weasel (*Mustela nivalis*). *Folia Zoologica*, **51** (4): 265–274.

Резюме

ЗАГОРОДНЮК, І., С. ХАРЧУК. Ласка *Mustela nivalis* як символ року 2021 в Україні: огляд досліджень, особливостей та етимології. — У швидкій плінності подій теріологічного життя в Україні особливе місце посідають довготривалі акції циклу «сsaveць року». Такі акції проводяться в Україні з 2009 р., і 2021 рік було присвячено ласці, *Mustela nivalis*. Представлено стислий огляд історії та сучасних досліджень ласки в Україні та сусідніх країнах; упорядковано відповідну бібліографію. Узагальнено відомості про унікальні особливості виду *Mustela nivalis*, як біологічні, так і культурологічні, важливі для формування уявлень про цей вид і поширення знань про нього. Такі матеріали представлено у форматі вже традиційної добірки «21 факт про вид-символ року». Представлено серію фотографій ласки з архіву Українського теріологічного товариства, на яких показано різноманіття забарвлення, поз та особливостей поведінки цього найменшого виду хижих фауни Європи.